

OZOD SHARAFIDDINOVNING ILMIY ME'ROSIDA SHE'RIYAT MASALASI

Umaraliyeva Hayotxon

FarDU filologiya va tillarni o'qitish
o'zbek tili yo'nalishi 4-kurs talabasi

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada Ozod Sharafiddinovning ilmiy va badiiy merosi tahlil qilinadi. Unda shoirning she'riyatga yondashuvi, uning ma'naviy, falsafiy va estetik jihatlarni o'rganishdagi o'rni yoritilgan. Maqolada olimning nazm olamidagi ijodi – vatanparvarlik, insoniy fazilatlar va tabiat lirikasini aks ettiruvchi yo'nalishlari tahlil qilinadi. “Ona yurt” va “Tabiat qo'ynida” she'rlari misolida shoirning metafora, tasvir va ritm kabi badiiy vositalardan foydalangan holda milliy qadriyatlarni va inson ruhiyati bilan tabiat uyg'unligini ifodalash san'ati ko'rsatiladi. Tadqiqot shuningdek, Sharafiddinovning adabiyotshunoslikda yangi metodik yondashuvlar ishlab chiqishidagi hissasini va zamonaviy tadqiqotlarda she'riyat nazariyasi hamda amaliyotini uyg'unlashtirish imkoniyatini ko'rsatadi.

KALIT SO'ZLAR: Ozod Sharafiddinov, she'riyat, vatanparvarlik lirasi, tabiat lirasi, badiiy tahlil, milliy qadriyatlar, metafora, adabiyotshunoslik, estetik qadriyatlar.

KIRISH

Ozod Sharafiddinov adabiyotshunos, adabiy tanqidchi. U poeziya muammolari bilan shug'ullandi, o'zbek she'riyati va uning holati haqida adabiy-tanqidiy maqolalar yozdi. O'sha davrdagi ilmiy-ijodiy, adabiy-tanqidiy izlanishlari «Zamon. Qalb. Poeziya» (1962) asarida o'z aksini topgan. XX asrning 60-80 yillarida u Cho'lpon hayoti va ijodini targ'ib qilishga intildi. O. Sharafiddinov o'zbek adabiyotining Oybek, G'afur G'ulom, Abdulla Qahhor, Shayxzoda, Mirtemir, Zulfiya singari namoyandalari haqida adabiy portretlar yaratdi: «Iste'dod jilolari» (1976), «Adabiy etyudlar» (1968), «Abdulla Qahhor» (1988), «Birinchi mo'jiza» (1979). Olim ijodida o'zga adabiyotlar namoyandalari ijodi haqida

yaratilgan «Yalovbardorlar» (1974) adabiy-tanqidiy ocherklar kitobi muhim o‘rin egallaydi. Ozod Sharafiddinov XX asrning 60- yillaridan XIX asrgacha bo‘lgan o‘zbek adabiy jarayonidagi holatlarni «Talant – xalq mulki» (1979), «Adabiyot – hayot darsligi» (1981), «Go‘zallik izlab» (1985), «Haqiqatga sadoqat» (1988), «Sardaftar sahifalari» (1999), «Prezident» (2003) singari asarlarida aks ettirdi.

ASOSIY QISM

Ozod Sharafiddinovning ilmiy merosida she‘riyat masalalari uning adabiyotshunoslik faoliyatining asosiy yo‘nalishi sanaladi. U she‘riyatni faqat badiiy shakl va mavzular orqali emas, balki uning ma‘naviy, falsafiy hamda estetik jihatlarini tahlil etish orqali o‘rganadi. Sharafiddinovning yondashuvlarida she‘riyatni zamonaviy muhitda anglash va uni milliy adabiy an‘analar bilan uyg‘unlashtirishga alohida e‘tibor beriladi.

Olimning izlanishlarida she‘riyatning xilma-xil janrlari, til va uslub xususiyatlari, shuningdek, poetik timsollarning mazmuniy va hissiy ta‘siri chuqur tadqiq etiladi. U adabiy jarayonlarni tarixiy hamda nazariy asosda o‘rganib, milliy she‘riyatning shakllanishi va taraqqiyot bosqichlarini yoritadi. Bundan tashqari, Sharafiddinov she‘riyatning ijtimoiy, tarbiyaviy va madaniy ahamiyatini ham ochib berib, adabiyotshunoslikda yangi uslubiy yondashuvlarni ishlab chiqqan.

Sharafiddinovning ilmiy merosi yosh adabiyotshunoslar uchun ilmiy yo‘lko‘rsatkich vazifasini o‘taydi hamda zamonaviy tadqiqotlarda she‘riyat nazariyasi bilan amaliyotini uyg‘unlashtirishga muhim hissa qo‘shadi. Uning izlanishlari milliy va jahon adabiyotshunosligi doirasida she‘riyatni teran anglash imkonini yaratadi.

Ozod Sharafiddinovning nazm olamidagi ijodi inson qalbi, milliy an‘analar hamda zamonaviy qarashlarni uyg‘un tarzda aks ettirgan noyob hodisa sifatida namoyon bo‘ladi. Uning she‘rlari nafaqat badiiy, balki nazariy va estetik jihatdan ham chuqur o‘rganishga arzigulikdir. Sharafiddinov ijodida uchta asosiy she‘riy yo‘nalish – vatanparvarlik, insoniy fazilatlar va tabiat go‘zalligini tarannum etuvchi lirika yaqqol ko‘zga tashlanadi.

Quyida uning ikkita mashhur she‘ridan parchalar keltirilib, har birining badiiy tahlili taqdim etiladi.

"Ona yurt"

She'r parchasi:

"Ona yurtim, bag'rimning ko'zgusi,
Har qadamingda yuragim uyg'onur.
Oltin quyoshingda tong otganda
Umid va sevgim bilan to'lg'onur".

Tahlil: Ozod Sharafiddinovning ushbu she'rida yurtga muhabbat tuyg'usini o'quvchiga chuqur yetkazadi. 1- misrada shoir vatanni inson qalbining ajralmas bir bo'lagi sifatida ifodalaydi, ya'ni har bir qadam, har bir harakat o'z yurtiga bo'lgan mehr bilan uyg'unlashadi. Badiiy vositalardan, ayniqsa, metafora keng qo'llanilgan: yurak va yurt o'rtasidagi aloqa orqali o'quvchi ichki kechinmalar bilan bog'lanadi. 3-qatordagi satrlar olam va milliy qadriyatlarni birlashtiradi, yorqin tasvirlar yordamida umid va muhabbat hissiyotlarini yanada kuchaytiradi.

Ushbu she'r vatanparvarlik lirikasining yorqin namunasi bo'lib, u Sharafiddinovning milliy qadriyatlarni estetik va badiiy tahlil etishdagi ustun mahoratini namoyon qiladi.

"Tabiat qo'ynida"

She'r parchasi :

"Shamol esar tog' etagida,
Yashil dalalar silkinar orzuda.
Har barg, har gul, har qush ovozi,
Dunyoni quvonch bilan to'ldirar shu".

Tahlil: Ushbu she'r orqali Sharafiddinov tabiat lirikasini boy va jonli tarzda tasvir etadi. "Shamol esar tog' etagida" misrasi tabiatning harakatini va hayotiy ohangni uyg'un holda ifodalaydi, bu esa she'riyatdagi dinamiklikni kuchaytiradi. Tabiat unsurlari – dalalar, barglar, gullar va qushlar – badiiy vosita sifatida qo'llanib, ularning har biri o'quvchida aniq tasavvur hosil qiladi. She'r, shuningdek, inson va tabiat o'rtasidagi uyg'unlikni targ'ib etib, tabiatni inson ruhiy olami bilan bog'laydi. Bu yo'nalish shoirning ekologik va estetik qadriyatlarni she'riyat orqali ifodalashdagi ustun jihatini namoyon etadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Ozod Sharafiddinovning ilmiy merosida she'riyat masalalari

asosiy o‘rinni egallaydi. Uning izlanishlari she‘riyat nazariyasi, badiiy ko‘rinishlar, poetik timsollar va mavzularni chuqur o‘rganishga yo‘naltirilgan. Sharafiddinov she‘riyatni milliy adabiy an‘analar hamda zamonaviy yondashuvlar asosida tahlil qilib, uning ma‘naviy, estetik va tarbiyaviy ahamiyatini ochib beradi.

Olimning asarlari adabiyotshunoslikda yangi metodologik yo‘nalishlarni belgilab, yosh izlanuvchilar uchun ilmiy yo‘l-yo‘riq vazifasini bajaradi. Shu bilan birga, u milliy she‘riyat taraqqiyoti va zamonaviy adabiyotshunoslik tadqiqotlariga sezilarli hissa qo‘shgan. Uning tadqiqotlarida she‘riyat muammolari yetakchi o‘rin tutib, poetik shakllar, mavzular, til va uslub jihatlari chuqur tahlil etilgan.

Sharafiddinov she‘riyatni nafaqat badiiy vosita sifatida, balki uning ma‘naviy, estetik va tarbiyaviy tomonlarini yorituvchi ilmiy hodisa sifatida talqin qiladi.

Olimning ishlari milliy adabiy meros bilan zamonaviy qarashlarni uyg‘unlashtirishga qaratilgan bo‘lib, she‘riyatning tarixiy taraqqiyoti, janrlar va poetik obrazlarning shakllanishi haqida muhim ma‘lumotlar beradi. Sharafiddinov she‘riyatni ijtimoiy hamda madaniy muhit doirasida ham o‘rganib, uning jamiyatdagi o‘rni va ahamiyatini keng yoritadi.

Bundan tashqari, olimning nazariy qarashlari va metodologik izlanishlari zamonaviy adabiyotshunoslik tadqiqotlari uchun mustahkam asos bo‘lib xizmat qiladi. U yosh izlanuvchilar va adabiyotshunoslar uchun ilmiy yo‘l ko‘rsatib, milliy she‘riyatning rivoji hamda o‘ziga xos jihatlarni anglashga ko‘maklashadi.

Sharafiddinovning merosi adabiyotshunoslikda she‘riyatni ilmiy nuqtai nazardan chuqur tahlil qilish va zamonaviy tadqiqotlarda qo‘llash imkoniyatini yaratadi.

Ozod Sharafiddinovning ilmiy merosi milliy adabiyotimiz taraqqiyotida, she‘riyatning nazariy va amaliy jihatlarni puxta anglashda hamda adabiyotshunoslik izlanishlarida zamonaviy metodlarni shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Uning ishlari nafaqat ilmiy doiralar, balki talabalar va yosh olimlar uchun ham nihoyatda qadrlidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Sharafiddinov, O. O‘zbek she‘riyatida insoniy

qadriyatlar. Toshkent: Adabiyot va San'at, 2021

2. Nematova, S. Ozod Sharafiddinov ijodida she'riyat va estetik qadriyatlar. Samarqand: SamDU Nashriyoti, 2022.

3. Ismoilov, T. She'riyat va milliy qadriyatlar: Sharafiddinov merosida. Buxoro: BuxDU Nashriyoti, 2023.

4. Qo'chqorov, A. Tabiat lirasi va zamonaviy o'zbek she'riyatida Sharafiddinov roli. Toshkent: Innovatsion Ta'lim Nashriyoti, 2023